

Všeč mi je, kako črta postane materializirana v prostoru

Intervju z Jernejo Fischer Knap

Pogovarjali sta se Špela Kuhar in Špela Nardoni Kovač

© Damir Fabjanić

Jerneja Fischer Knap (1973) je leta 1999 diplomirala na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani. Sprva je delovala v avtorski skupini Abiro, nato pa osem let v arhitekturnem studiu Atelier oz. Atelierarhitekti. Leta 2011 je skupaj z Rokom Žnidaršičem, ki je sicer tudi njen življenjski partner, ustanovila arhitekturni atelje Medprostor. Atelje je pri nas dobro uveljavljen, prejel je že vrsto nagrad (tudi prvih) na natečajih ter številne prestižne slovenske in mednarodne nagrade: Design Educates Award, German Design Award, tri nominacije za nagrado Mies van de Rohe, nagrado OHS, nominacijo za nagrado Piranesi, Big SEE Award, zlati svinčnik, Plečnikovo medaljo ...

Medprostor vodite trije partnerji. Morda začnimo kar s temo žensk: se vam zdi, da ženske včasih prevzamemo dela, ki jih drugi nočejo, tiste bolj nadležne stvari?

V biroju smo partnerji pri razvijanju projektov enakovredni, je pa res, da osebno prevzamem več administrativnega dela. Sicer poskušamo znotraj biroja vzpostaviti nehierarhičen, horizontalni sistem, v katerem bi vsi našli večjo motivacijo. Na ta način ne bi smel nihče imeti občutka, da je v biroju samo za izvajanje določenih nalog. Če se le da, smo vsi vključeni v vse faze nastajanja projektov, včasih pa to žal tudi ni mogoče. Bistven je odnos med ljudmi, ne samo v biroju, tudi odnos z naročniki, z izvajalci, podizvajalci. Vzpostaviti poskušamo takšno vzdušje, da nam je vsem prijetno.

Ste mešana ekipa; po kakšnem ključu na primer poiščete novega arhitekta, ko ugotovite, da ga potrebujete?

Ni pravila. Pogosto izberemo novega sodelavca po priporočilu. Dobimo tudi veliko prošenj za delo in se potem odločimo na podlagi portfolia. Od kar je Rok na fakulteti, ne želi, da bi njegovi študenti pomagali v biroju. Ko začutimo, da se je naše sodelovanje izpelo, se od sodelavcev poslovimo, včasih gredo potem na svoje ... Slednje spodbujam tudi sama, če se čutijo sposobne za tako pot. Dobro je, da se ekipa tu in tam malo prevetri. V zadnjem času se za konkretne naloge povezujemo tudi z drugimi biroji ali zunanjimi sodelavci.

Ko spremljate delovanje žensk in moških v biroju, ali morda opazite, da je kateri od spolov bolj opremljen za posamezna dela? Med arhitekti se velikokrat omenja, da imajo ženske boljši občutek za barve ...

Izbira barv je pomembna za počutje v prostoru. Težko bi trdila, da imamo ženske za to boljši občutek. Mislim, da ni razloga, da moški ne bi bili suvereni pri izboru barv. V našem biroju je oseba, ki ji glede odločitev najbolj zaupamo, Rok. Na srečo je odprt za dialog, prisluhne argumentom in jih tudi spoštuje. Rok ima skozi pedagoško delo na fakulteti več stika s produkcijo idej, kar mu vsekakor pomaga pri delu v biroju. Mislim, da mu pedagoške izkušnje in delo s študenti veliko dajo. V biroju zaradi njegovega dela na tem področju veliko pridobimo. In seveda velja tudi obratno, zaradi svoje-ga dela v biroju je sam bolj suveren pri delu s študenti.

Vi niste imeli nikoli ambicije, da bi poučevali na fakulteti?

Ne, v resnici ne. Vrsto študijskih let sem bila sicer demonstratorica, ta izkušnja je bila zanimiva. Mislim, da v mlajših letih niti ne bi imela prave pedagoške strpnosti. S tem mislim, da kot pedagog študentu dopustiš, da izbere svojo pot, svojo rešitev. Osebno morda take poti ne bi izbral, a jo toleriraš in ga vodiš, da pride do dobrega rezultata. V tistih letih bi kot pravo rešitev videla le svojo – žal smo prepogosto preveč zaverovani v svoj prav. V tem, da ga presežeš in dovoliš, da je mogoča tudi druga pot, je določena zrelost. Mislim, da je Rok v tej vlogi zelo dober. So pa po mojem mnenju tudi profesorji, ki v tem niso tako uspešni.

Kakšne so vaše izkušnje z naročniki? So ti večinoma moški?

Res je, da so naročniki večinoma moški, nimam pa občutka, da bi zato bolj zaupali moškim arhitektom. Morda je razlog v tem, da sem vedno delala v heterogenih skupinah in da smo v pogovorih z naročniki praviloma nastopali skupaj. Predvsem na začetku projekta se na sestankih z naročniki pogovarjamo skupaj, kasneje pa se lahko zgodi, da z njimi večinoma komuniciram jaz in se zato avtomatično obračajo name. Vsekakor se mi v odnosu arhitekt – naročnik zdi ključna ozaveščenost naročnika. Menim, da je tudi to naloga arhitekta: da naročnika izobrazijo in omeji v njegovih potrebah in željah. Pri tem je potrebne veliko potrpežljivosti in medsebojnega zaupanja. Končni rezultat je boljši, ko naročnik razume tvoje delo. To se pogosto vidi na gradbišču. Če izvajalci zaslutijo, da nimaš podpore naročnika, lahko to izkoristijo. Glede na naše izkušnje vem, da je, če se v začetni fazi z naročnikom ujameš, potem lažje priti do dobrega rezultata, drugače se je bolje raziti že na začetku.

Skozi leta ste si ustvarili ime in naročniki že vnaprej vedo, kaj lahko od vas pričakujejo. Koliko časa ste potrebovali, da je do tega prišlo?

Vsekakor je lažje dobiti zaupanje in prepričati naročnike, ko imaš za seboj že nekaj izvedb. Arhitektura je poklic, v katerem lahko traja tudi leta, da pride do prvih realizacij. Letošnje leto praznujemo deset let od ustanovitve biroja. Prvih nekaj let se je zdelo, kot bi bili »v leri«. Nepristano nekaj delaš, vendar nimaš česa pokazati. V resnici potrebuješ veliko vztrajnosti, da prideš do točke, ko naročnik sam pride k tebi.

»Menim, da je arhitektura res redko tako individualna, da lahko rečeš, da za njo stoji samo ena oseba.«

Ko za koga rečejo, da je uspel čez noč, je v resnici za tem deset let trdega dela, sploh v arhitekturi ... Kako komunicirate z naročniki, si projekte razdelite?

Poskušamo delati kot ekipa in tudi z naročniki se sestajamo kot skupina. Tako smo pravzaprav vsi na tekočem in si pomagamo, da česa ne pozabimo.

Tako ideje prihajajo z različnih koncev ...

Menim, da je arhitektura res redko tako individualna, da lahko rečeš, da za njo stoji samo ena oseba. Pri projektiranju se mi zdi izjemno zanimivo to, da ko denimo naredimo skico in jo eden od nas prenese v načrt, ni nujno, da jo prenese tako, kot bi si želeli vsi. Skoraj vsak bi jo prenesel drugače. Zanimivo je, kako različno naši možgani vidijo stvari. Podobno se dogaja pri natečajih, ko vidiš samo svojo rešitev – nato pa ugotoviš, koliko različnih rešitev je mogočih.

Ko si stoodstotno prepričan, da drugače ne more biti ...

Da. Pri natečajih, pri katerih sodelujemo, vedno pregledam vse rešitve, in vseh mi je, kadar zmaga projekt, za katerega lahko mirno rečem, da je najboljši. Dobro je, da zmoreš to samokritiko in prepoznaš, da je zmagovalna rešitev boljša kot tista, ki si jo naredil sam! Lahko si se nehoti zapletel v klobčič idej in se nisi znal izmotati, nekdo drug pa je to znal. Pri razpisnih dokumentacijah se lahko »obesiš« na zahteve, ki se tebi zdijo ključne, nekemu drugemu, ki jih prebere drugače, pa se ne zdijo takšne. Pomirjujoče je, ko si priznaš: narobe sem gledal, nekdo je to videl bolje.

Lepo je, da priznate, da je nekdo nekaj naredil bolje. V Sloveniji je to zelo redko.

Res je, to je nekako »v narodu«. Vidi se že pri otrocih: tudi starši otroke čisto premalo hvalimo.

Kaj se vam še zdi značilno za Slovence, če gledamo področje arhitekture?

Pogosto opažam, da so programi oziroma potrebe prenapihnjene, kar se lepo vidi pri individualnih hišah, ki so pogosto prevelike. V zadnjem času se veliko govori o ekologiji, o podnebnih spremembah. Verjamem, da bi morali najprej pri sebi razčistiti, kaj res potrebujemo. S tem bi pravzaprav naredili največ: manj bi obremenili okolje, znižali bi stroške ... Eden od izzivov arhitekta je, da zna naročniku predstaviti, kako naj vidi te stvari. Pravi fenomen se mi zdi tudi to, da lahko za 250 tisoč evrov narediš nekaj izjemno dobrega ali pa nekaj izjemno slabega. Velikokrat se vprašam, kako je to mogoče. Slovenija je država, v kateri se gradijo hiše, ki so pravi monstri, kjer pogosto vidiš, da je vse narobe zasnovano. Za enak denar bi lahko naredili nekaj, kar bi lahko ponudilo odlično prostorsko izkušnjo, kar bi bilo prilagojeno osebnim rabi, bolj povezano z okoljem ...

Če naročnik ni ozaveščen, tega ne bo dojel, ne bo razumel, v čem je razlika ...

Da, gre za vprašanja: kaj sploh potrebujem? Kaj je tisto, kar mi res veliko pomeni? Bodo morda otroci že čez šest, sedem let šli od hiše? Koliko prostora bo ostalo praznega? To so vprašanja, ki si jih morda večina niti ne zastavi. Pa ne samo pri individualni gradnji, tudi državni projekti so mnogokrat prenapihnjene, kot bi delali za vedno, brez možnosti razvijanja in upoštevjanja življenjskih sprememb, novih tehnologij.

© Miran Kambič

© Miran Kambič

Hiša Hribljane

Načeli ste vprašanje, kaj arhitektura pravzaprav je, kaj je vloga arhitekture, njeno bistvo.

Arhitektura se mi zdi izrazito multifunkcionalna, arhitekt pa neke vrste dirigent, pobudnik, nekdo, ki zna med seboj povezati prave ljudi, da vse to nastane. Rezultat je odvisen od tvoje potrpežljivosti, da vztrajaš pri svojih idejah, da znaš z njimi prepričati in usmerjati naročnika, izvajalca, da jim bo sledil in se po svojih močeh potrudil za dober končni rezultat. Zdi se, da je arhitektura nekakšna povezovalna interdisciplinarna veda pri projektih, pa naj bo to urbanizem, kjer moraš povezati posamezne stroke z različnimi pogledi, oz. hiša, ki jo zidaš, pa moraš povabiti sodelavce z različnimi znanji, z novimi vedenji, z novimi tehnologijami. Pomembno je, da delaš to v sozvočju, v harmoniji s programom, z ljudmi, ki so vpleteni, z okoljem, naravo.

Kako pa z Rokom delujeta v biroju kot partnerja?

Mislim, da uspešno ... Včasih sicer opazim, da delam stvari bolj spontano, da instinktivno čutim, kaj bi bilo »prav«, takrat mu poskušam predati svoj občutek, zakaj mi kakšna rešitev ne bi bila blizu. Rok je bolj analitičen, študiozen. Čeprav sva si različna, se ravno zato pri projektih dobro dopolnjujeva, in z različnimi »metodami« nemalokrat prideva do enakega rezultata.

»Pravi fenomen se mi zdi tudi to, da lahko za 250 tisoč evrov narediš nekaj izjemno dobrega ali pa nekaj izjemno slabega.«

© Miran Kambič

Prenova domačije Vrljučnik

© Miran Kambič

Razstava URbrano

Mogoče je včasih določene občutke težko ubesediti. Je to ta šesti čut, ki ga mogoče razviješ tudi z materinstvom? Ženske v tem rastemo s svojo družino. Kako vidite svoje izkušnje z materinstvom na ustvarjalnem področju?

Pri prvem in drugem otroku sem imela srečo, da sem res lahko bila tisto eno leto na porodniškem dopustu, brez drugih obveznosti. Takrat še nisva imela svojega podjetja in sem lahko porodniško izkoristila. Prvo leto se mi je zdelo zelo pomembno, da sem prišla po otroka v vrtec ob pol štirih, niti minuto kasneje. Zdelo se mi je grozno, da bi moral biti otrok v vrtcu ves dan. Moram pa priznati, da je bilo pri vsakem otroku lažje. Ugotovila sem, da otrokom v vrtcu ni nič hudega. Obkroženi so z ljudmi, ki se ukvarjajo samo z njimi, sama pa se lahko v tem času brez slabe vesti posvetim svojemu delu. Otroci ti odpre druge čute in videnja, spremeni ti vrednote, kar spremeni tudi tvoje videnje arhitekture. Dokler nimaš otrok, si lahko preveč zaverovan vase, vidiš le sebe in svoje potrebe, z otrokom to izgine. Mislim, da sem z rojstvom otrok postala bolj empatična, vključujoča, kar se skoraj zagotovo kaže tudi pri mojem ustvarjanju.

Kakšna je starostna razlika med vajinimi tremi sinovi?

Najstarejši je tri leta starejši od srednjega, srednji pa je štiri leta starejši od najmlajšega. Sedem let je med prvim in tretjim. Včasih pomislim, da bi bilo zanje morda bolje, če bi bili po letih bolj skupaj. Posebej zdaj, ko so malo večji, bi se mogoče bolje razumeli.

Vam je v času, ko so bili otroci majhni, kdo pomagal? Starši?

Morda je nekoliko nenavadno, vendar sem imela največ pomoči pri prvem otroku, s strani obeh babic, čeprav bi je potrebovala več po rojstvu ostalih dveh otrok. Kasneje moja mama ni bila več pri močeh. Pri zadnjem otroku mi je veliko pomagal oče, ker sem med porodniško tudi delala. Z Rokom sva takrat že imela svoje podjetje in je bilo zato več odgovornosti. Zaradi otrok, ki so bili na začetku najine samostojne poti še majhni, prva leta nisem bila tako polno vpeta v biro, kot sem sedaj. Tudi zadnja leta nama glede otrok precej pomaga moj oče, kadar je v Sloveniji.

Delovnik ste si torej določali glede na potrebe otrok?

Da, prednost tega, da si na svojem, je zagotovo tudi to, da si delo prilagajaš, kot želiš in kot to dopuščajo okoliščine. Na delo lahko prideš kasneje, če želiš, pa tudi prej greš, če te kateri od otrok potrebuje. Ali pa kak dan sploh ne prideš v službo in delaš v soboto, tudi v nedeljo ... Zagotovo je s stališča prilagodljivosti dobro biti na svojem.

Kako sta si z Rokom organizirala življenje, ko so bili otroci majhni?

Ko je bil najstarejši sin star skoraj eno leto, je Rok začel polno delati na fakulteti, takrat še kot asistent pri Juriju Kobetu. Zdaj so te obveznosti še večje. Obveznosti mora opraviti, zato delo prilagodim jaz. Zadnja leta se sicer večkrat dogovoriva, da kadar moram v biroju kaj dokončati, on poskrbi za otroke, pripravi kosilo, in če je treba, preveri domače naloge. Ker sva

oba v istem poklicu, nama je lažje in drug drugega verjetno bolje razumeva. Predstavljam si, da je dinamiko dela težje razumeti, če nisi v isti stroki.

Če morate kaj dokončati, si prinesete računalnik domov ali se zvečer vrnete v biro?

V resnici rajši podaljšam. Če je res nujno, vzamem računalnik tudi s sabo. Zdaj ko sem starejša, spoznavam, da skoraj vsaka stvar lahko dan ali dva počaka. To zmoreš z leti. Ko si mlajši in se boriš za svoj prostor pod soncem, si bolj obremenjen s tem, da mora biti vse narejeno takoj. Kadar sem doma, če ni kaj res nujnega, raje otroku preberem zgodnico.

To je navsezadnje tudi zrelost.

Da, z zrelostjo pride tudi to, da zmoreš oz. se naučiš kdaj reči ne.

Skozi zrelost se oblikujejo tudi prioritete. Enkrat je v ospredju družina, drugič delo ...

Enkrat nameniš malo več pozornosti eni stvari, drugič drugi. Dokler so otročki res majhni, sploh če nimaš pomoči, menim, da mora biti v ospredju družina, vsaj za enega od staršev. Ko pa otroci zrastejo, je lažje. Vseskozi pa je potrebna iznajdljivost. Arhitektura je način življenja, ni mogoče kar izstopiti. Če nič drugega, tudi doma razmišljaš o rešitvah, ki jih potem naslednji dan preneseš v računalnik.

Kaj bi lahko kot izkušena arhitektka sporočili mladim študentkam, mladim arhitektkam?

Predvsem to, da moraš biti vztrajen in da se ne smeš ustrašiti izzivov pred sabo. Marsikoga lahko verjetno prav to, da včasih minejo leta, preden pride do določene realizacije, odvrne od tega poklica. Treba je verjeti vase, verjeti, da je tisto, kar delaš, prav. Pomembno se mi zdi, da se neprestano izobražuješ, da znaš svoje odločitve preizpraševati, biti samorefleksiven in si priznati, da si kdaj naredil tudi kaj narobe.

Ste imeli kdaj izkušnjo, da ste bili kot ženska zapostavljeni?

Ne, moram potrpati, na srečo takšne izkušnje nisem imela.

Kaj pa gradbišča?

Moram priznati, da na gradbišče vedno pridem spoštljivo, morda celo ponižno. Zdi se mi, da je na gradbišču ključen dialog, z vodjo, nadzorom, in najpomembneje, s tistimi, ki dela izvajajo. Če tega ni, tudi rezultat ni takšen, kot bi si ga žele. Čim prej je potrebno spoznanje, da smo za dober rezultat potrebni vsi.

Kaj je za vas v arhitekturi največji užitek?

Največ mi pomeni, da se lahko vedno ukvarjam z nečim novim. Potrebujem izziv, inovacijo, reinterpretacijo ... Izziv je zame to, da je treba nekaj sestaviti skupaj, kot pri lego kockah ali sestavljanju s tisoč koščki. Vse mora

»Zelo pomembno je tudi, da se zna arhitektura prilagajati svojemu naročniku, da zna živeti z njim.«

biti ravno tam, kjer je treba, ne glede na to, ali je to koncept za urbanizem, hišo ali pa opremo. Všeč mi je preigravanje idej in to, kako z velikih meril prideš do detajla. Ta kreativni proces. In to, kako črta postane materializirana v prostoru. Nekaj časa se mi je zdelo, da mi materializacija povzroča težave, z leti pa postaja zame vedno bolj zanimiva ...

Ali potem materializacijo prepuščate drugim in sami ostajate bolj pri idejnih, začetnih fazah projektov ali speljete projekt od začetka do konca?

Pri projektih poskušam biti do konca. V biroju imamo veliko projektov, zato nekatere spremljam intenzivneje kot druge.

Koliko vas je trenutno v biroju?

Trije partnerji in šest do sedem sodelavcev, odvisno od količine dela.

Kakšnih nalog si v biroju najbolj želite?

Ob ustanovitvi biroja, leta 2011, nismo mogli izbirati. Bili smo veseli, če smo sploh imeli delo. Zdaj pa že lahko včasih rečemo ne. Največkrat nas zmoti, če ni mogoče doseči celovitosti, če projekta ne moremo prevzeti od začetne ideje do izvedbe. Sicer pa se še vedno lotimo česarkoli, nismo specializirani. Morda nas v zadnjem času pogostejše kličejo glede prenov, predvsem zaradi domačije Vrlovčnik v Matkovem kotu.

Se vam zdi, da smo ženske bolj občutljive za družbene probleme?

Vsak študent in študentka arhitekture bi morala priti s fakultete družbeno odgovorna. To je ena od osnov v arhitekturi. A žal ni tako; kar težko je gledati, kaj vse se gradi po Sloveniji. Vendar ne gre le za delo arhitektov. Občutek, da lahko hišo zgradi vsak, je za prostor poguben. Ogromno bi bilo še treba narediti na področju vzgoje. V biroju z veseljem sprejememo učence ali dijake in jim pokažemo, kaj delamo, kakšen je poklic arhitekta.

Arhitektura je v šolskem programu zelo slabo zastopana. V gimnaziji je umetnostni zgodovini, kamor spada tudi arhitektura, namenjenega le pol leta v prvem letniku ...

Poučevanje o arhitekturi vpliva na širjenje obzorja. Arhitektura v resnici odpre doživetje, ki ga ne da nobeno drugo področje. Z Rokom sva se pogovarjala, da študentje, ki so bili zaradi dolgotrajnega šolanja na daljavo med pandemijo covida neprestano doma, v domačem okolju, niso mogli razvijati potrebne širine. Če to ilustriram z zelo poenostavljenim primerom: če ima študent sobo orientirano na sever, bo morda zanj takšna soba v redu tudi, ko bo načrtoval hišo za nekoga drugega. V resnici bo situacija zaradi pandemije vplivala vsaj na tri zaporedne generacije študentov. Tudi tisti, ki so danes v tretjem letniku, bodo izgubili priložnost za osebne izkušnje, ki jih prinesejo ekskurzije, delavnice. Takšnih izkušenj ni mogoče nadomestiti s fotografijami, s teorijo. Arhitektura je res izrazito polje umetnosti, ki ga moraš doživeti.

Kaj vam pomeni pojem družbeno odgovorne arhitekture?

Arhitektura mora znati živeti in se dobro starati. Včasih gledam kakšne izjemno lepe fotografije nove arhitekture, čez pet let, ko jo grem pogledat,

OŠ in vrtec Cerklje ob Krki

pa je že v zelo slabem stanju. Ključnega pomena se mi zdi, da znaš kot arhitekt načrtovati arhitekturo tako, da se bo dobro starala. Z okoljskega vidika je to zelo pomembno, in to je družbeno odgovoren vidik. Zelo pomembno je tudi, da se zna arhitektura prilagajati svojemu naročniku, da zna živeti z njim. Ko načrtujemo stavbo, naročniku pripravimo vizualizacije, pokažemo mu primere dobre prakse, pokažemo mu materiale. Pogosto ga poskušamo navdušiti nad tem, da je dobro kaj ponovno uporabiti, da je mogoče dobro staro hišo preurediti, da ima lahko prenova prednosti pred novo hišo. Da se da iz materialov, ki so na voljo na mestu samem, kaj ustvariti, jih reciklirati. Mogoče delujemo nekoliko primitivno, ampak v to verjamemo. Verjamem, da moraš arhitekturo ustvarjati iz sebe. Ključno se mi zdi, da projekt narediš tako, kot bi ga naredil tudi zase. Kajti če ne delaš tako, v resnici ne moreš biti iskren.

Kaj vam v arhitekturi pomeni poseben izziv?

Izziv lahko najdeš tudi v na prvi pogled majhnih nalogah, na primer ko delaš notranjo opremo. Zastaviš si prostorski ali funkcionalni izziv, zaradi katerega se potem z veseljem lotiš projekta. In potem tudi majhna naloga lahko postane presežek.

V Franciji organizirajo posebno nagrado za arhitektke. Kaj menite o tej pobudi?

Tudi pri športu imamo moške in ženske kategorije. Mogoče bi takšna nagrada pripomogla k večji prepoznavnosti žensk v arhitekturi in bi morda kakšen investitor na podlagi nagrade angažiral določeno arhitektko. Sama ne bi imela občutka, da ženske s takšno nagrado izgubljamo enakopravnost. Tudi sicer menim, da smo v Sloveniji arhitektke enakopravne in ne bi smele imeti občutka manjvrednosti.

Se vam zdi, da v detajlih vendarle ostajajo določeni družbeni vzorci, v smislu, da je arhitektura tradicionalno moški poklic?

Mislím, da se o tem vedno manj razmišlja. Opažam, da je v arhitekturi prisotnih vse več žensk, deklet. Ne nazadnje se to vidi tudi v študiju arhitekture pri nas. V moji generaciji študija še zelo uravnoteženo razmerje deklet in fantov se vedno bolj obrača v prid deklet. Podobno je med pedagogi, kjer je vedno več profesorice. Razlike med nami, med arhitekti in arhitektkami, so morda bolj v pristopu, arhitektke verjetno pogostejše opazimo potrebo po klančini, ki bi jo kot mamice z vozičkom potrebovale, ali pa pogostejše načrtujemo koticke za otroke, ki jih takrat, ko smo jih me potrebovale, ni bilo.

»Verjamem, da moraš arhitekturo ustvarjati iz sebe. Ključno se mi zdi, da projekt narediš tako, kot bi ga naredil tudi zase. Kajti če ne delaš tako, v resnici ne moreš biti iskren.«